

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Dvb. 1. Quid emptio, venditio, negotiatio, & hæc quibus prohibita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

me fieri iniuriam, si ego hanc pecuniam, mihi à priore iniquo possessore numeratam, acceptem.

Resp. Illum parum curare cui illa pecunia numeretur; quia ille, cui numeratur, manet similiter obligatus ad eam restituendam, saltem ratione rei acceptæ. non enim per hoc quod permittit eam alteri numerari, & ratam habet illam numerationem, intendit cedere iure suo quod in rem ipsam habet, aut liberare alterum obligatione, quam ex rei alienæ usurpatione contrahit. Idem dicendum de omnibus rebus functionem recipientibus: nam si quis eas accipiat gratis, vel contractu oneroso ab iniquo possessore, sciens esse alienas, tenetur ratione rei acceptæ vero do-

mino; etiamsi domino perinde sit in quem hæc res fuerit alienata. Vnde patet, si is, cui hæc pecunia numeratur, eam acceptet cum animo non restituendi, etiam eo euentu, quo prior possessor nolle restituere, cum facere iniuriam vero domino, cuius illa pecunia erat; non enim potest eam acceptare, nisi cum animo restituendi, in euentum quo prior nolle restituere. Idem dicendum de ijs qui emunt pignora, quæ sciunt esse in specie aliena, utpote pro solis vñuris accepta; sed hoc vix vñquam constare potest: putantur enim vendita pro sorte & vñuris; quæ venditio factis est ad transferendum dominium in vñurarium, etsi teneatur pretium supplere.

CAPVT VIGESIMVMPRIMVM.

De Emptione & Venditione.

D. Thomas q. 77.

Habet 21. Dubitationes.

DVBITATIO PRIMA.

Quid emptio, venditio, negotiatio, & hæc quibus prohibita.

RESPONDEO, Emptio definitur potest, pactio pretij pro merce; Venditio, pactio mercis pro pretio. colligitur ex L. 1. §. de contrahenda emptione. vbi tria requiruntur pro forma seu substantia huius contractus, merx, pretium, & mutui consensus.

Merx.

Merx vocatur quauis res vendibilis. tales sunt res omnes mobiles & immobiles, actiones & iura, quæ pecunia æstimari & comparari solent. Item omnia bona præsentia & futura, simul sumpta. hæc enim vno actu vendi possunt, etiamsi non possint donari, vt colligitur ex L. Stipulatio hoc modo concepta. 61. §. de verb. obligat. quia per talem venditionem non impeditur libera facultas testandi; cum possit de pretio testari: impeditur vero per gratuitam donationem. Pari modo merx & res vendibilis est hereditas iam delata: non tamen ea quæ nondum delata est, vt quæ expectatur ab homine viuente; huius enim venditio est irrita, utpote contra bonos mores, vt patet ex L. 1. de hereditate vel act. vendita.

Pretium.

Pretium verò est nummus seu pecunia: hæc enim inuenta est vt sit mensura & pretium omnium, quæ in contractus humanos veniunt; vt docet Aristotel. lib. 5. Ethic. cap. 5. Neque hæc per se merx esse potest, aut instar mercis vendi, nisi ratione materiae, vel circumstantiæ, quæ ipsius rationi sit extrinseca: vt quia vetus, quia pulchra, quia commoda ad transferendum, quia absens, quia difficilis recuperatu, &c. Ante vñum nummi non erat emptio vel venditio, sed solum permutatio, vt d. L. 1. §. de contrahenda emptione, habetur; sed quia ea res erat incommoda, inuenus est nummus.

Est pactio. Hoc ponitur loco generis, quia emptio & venditio sunt species pactiois: vel potius partes vnius integræ pactiois; quæ sit species pactiois in genere, nam ex emptione & venditione fit integrum pactum; quod consensum duorum intrinsecè includit. istæ autem partes, etsi distinctæ sint, tamen se mutuò respiciunt, adeò vt

altera sine altera non possit intelligi: sicut in alijs rebus accidit.

Porro consistit hic contractus in nuda pactioe, seu conuentione partium: nec requirit ad sui substantiam traditionem rei aut pretij; quia solo consensu perficitur, vt dictum est supra cap. 17. dubit. 2. & habetur d. L. §. de contrahenda empt. in fine. vnde inter absentes contrahi potest, & per nuntium, & per literas, vt ibidem dicitur. vt tamen transferatur dominium per hunc contractum, requiritur traditio, vt constat ex cap. 3. dubit. 3. vnde non secuta vtriusque traditione, censetur adhuc incompletus; quia etsi secundum substantiam perfectus sit, non tamen habet vltimum suum complementum, ad quod contrahentes peruenire intendunt. Hinc quando emptioni aut venditioni poena aliqua apponitur, ea intelligenda est de actibus vtriusque per traditionem completis, nisi expressè legislator aliud intendar. Pari modo non requiritur stipulatio; quia est contractus bonæ fidei: nec scriptura; nisi partes ante vel in contractu ita velint ad maiorem securitatem: & tunc censentur suspendere suum consensum extremum, donec conuentio scripto sit consignata & relecta, vt docet Gomezius tom. 2. cap. 2. num. 17.

Perficitur consensu.

Cum dicitur, pretij pro merce & mercis pro pretio, indicatur aperte, hunc contractum esse reciprocum, & requirere re promissionem, seu mutuum consensum. Hac parte distinguitur tum à donatione & promissione liberali, tum ab omnibus alijs contractibus, in quibus fit commutatio inter alia quàm inter mercem & pretium: vt est permutatio, mutuum, & omnes contractus innominati. item locatio, & conductio: res enim, quæ dicitur locari vel conducì, non datur pro pretio, sed solum conceditur ad vñum: quamuis vñus ipse quodammodo vendi videatur, quia pro pretio conceditur. sed propriè non dicitur vendi; quia non tam vñus ipse, quàm res vñda, proponitur in contractu.

Est contractus reciprocus.

Distinguitur ab alijs.

Petes, Quid si pro re aliqua detur pecunia & res,

res, (vt pro domo, alia domus & 100. aurei) erit-
ne emptio vel venditio?

2 Resp. Si res illa quæ datur, sit multò maioris
Si detur pecunia & res, pro re. valoris quàm pecunia, erit permutatio: si verò
pecunia sit multò maioris valoris, censetur em-
ptio & venditio; nam à maiori parte fit denomi-
natio. quòd si sint paræ valoris, vel ferè paræ, cen-
setur talis contractus, qualem ipsi intenderunt,
de quo vide Gomezium num. 10.

3 Ex his sequitur, quando tributum aliquod solu-
Tributum ex contractu emptio- nis. nendum est ex contractu emptionis & venditi-
onis, hoc tributum statim post conventionem par-
tium incipere deberi, etiam si res nondum sit tra-
dita, aut pretium solutum; quia debetur ex con-
tractu perfecto: hic autem perficitur statim per
consensum mutuum verbis expressum, quod in-
telligi, si consensus sit absolutus, & pretium sit
determinatum. si enim consensus sit *conditionalis*,
suspendit contractum vsque ad euentum conditio-
nis: qua posita contractus perficitur; sed eo modo,
vt eius effectus, qui est obligatio absoluta, Iuris fi-
ctione retrahatur ad tempus initi contractus;
perinde ac si ab initio consensus absolutus fuisset,
vt constat ex L. Qui balneum. 9. & L. Potior. 11.
¶ Qui potiores in pignore. & alijs Iuribus.

Limitatio. Sed hoc intellige, si conditio sit casualis; secus
verò si potestatiua: tunc enim non fit retrahen-
ctio. Ita docet Bartolus in d. L. Qui balneum. &
fusi in L. Si is qui pro emptore. in q. 5. num. 44.
& sequentibus. 7. de vsucap.

Casualis conditio dicitur, cuius impletio non
est vllò modo in potestate eius cui imponitur, sed
pendet ab euentu fortuito; vt, Si naues ex India ve-
nerint hoc anno.

Potestatiua est, cuius impletio est in potestate
eius soli cui imponitur; vt, Si tutelam susceperis,
Si officium tuum mihi resignaueris.

Ratio est; quando conditio est potestatiua, in-
tendit is, qui conditionem apponit, allicere alterum
ad celerem impletionem. vnde tunc impleta
conditio non debet fieri retrahctio; sed con-
tractus tunc primùm incipiet, quasi tunc solum
initus esset. alioquin non excitaretur ad conditio-
nem celerius implendam. nam perinde esset siue
citiùs siue tardiùs impleteretur, cum æquè ad ini-
tium contractus obligatio retraheretur. Hæc autem
ratio cessat, quando conditio contractui ap-
posita est casualis. Vnde cum is, qui hanc condi-
tionem apponit, sit ita affectus, vt vellet statim
inducere obligationem absolutam, si ea conditio
præsens esset; ita refert se ad euentum conditio-
nis, vt ea posita velit omnia sic geri, quasi ab initio
extitisset. Atque hoc modo interpretandi sunt
contractus, nisi constet aliam fuisse mentem con-
trahentium. Hi enim ita possunt contrahere, vt
etiam si conditio sit casualis, non fiat retrahctio;
& è contrario vt fiat, quando est potestatiua. sed
tunc id disertè debet exprimi; alioquin præsu-
mendum in dubio, sicut diximus.

Hinc fit, vt etiam debitù vectigalis retroagatur,
& debeat solui redemptori, qui erat tempore con-
tractus, non autem qui est dum impletur conditio.

Si requirat ratihibitionem. Simili modo, quando contractus requirit
ratihibitionem alterius, etiam si absolute initus
videatur, non censetur perfectus, nisi accesserit
ratihibitio: quia talis contractus ex dispositione
Iuris continet tacitam conditionem, quæ illi vim
dare debet, eumque perficere. quæ vbi accesserit,

perficitur quidem contractus; sed eo modo, vt fi-
ctione Iuris hæc perfectio, & obligatio eam se-
quens, retrahantur, perinde ac si hæc omnia ab
initio fuissent: nam perinde omnia sunt agenda.
Colligitur ex regul. Ratihibitionem, de regulis
Iuris, in 6. & L. fin. C. ad S. C. Macedon. vbi id
elegantè explicatur: & ex multis alijs Iuribus;
quæ citat Gomezius tom. 2. cap. 11. num. 30. vbi
hanc rem fusè tractat.

Denique non est perfectus contractus emptio-
nis, si pretium non sit *determinatum*; vt si con-
trahentes conferant illud in arbitrium tertij, est
quidem validus contractus priusquam ille de-
finiat, ita vt non possint retrocedere absque mu-
tuo consensu; non tamen est perfectus, vt patet
§. Pretium, Institut. de emptione & vendit. vnde
non debetur vectigal ante definitionem: hic ta-
men non habet locum retrahctio; quia contra-
ctus fuit absolutus, non conditionalis, aut ré-
quirens ratihibitionem; sed ob solam pretij in-
determinationem imperfectus. videre de his est
plura apud Gomezium supra, & nostrum Moli-
nam dilput. 337.

Negotiatio est, cum quis rem aliquam comparat eo animo vt integram & non mutaram vendendo. *Negotiatio.*
Negotio est, cum quis rem aliquam comparat eo
animo vt integram & non mutaram vendendo. *Lucreti-
us*, vt ait Chrysofost. hom. 38. in Matth. & habetur
c. 11. Eiciens. d. 88. vbi illud *vendendo* accipitur
generatim vt etiam *permutationem* continet, nam
apud barbaros negotiatio fit permutatio: &
camplores permutatio pecunia negotiantur.
Hæc res per se non est illicita, sed indifferens;
quia ad bonum, malum, vel indifferentem finem
referri potest; vt ostendit D. Thomas q. 77. art. 4.

Obiicies verba Chrysofostomi. *Eiciens* (inquit)
*Domini vendentes & ementes de templo signifi-
cauit, quòd mercator numquam potest Deo placere: &
ideo nullus Christianus debet esse mercator.* Respon-
det D. Thomas, Chrysofostomum loqui de eo, qui
finem vltimum in lucro constituit, paratus of-
fendere Deum mortiferè vt lucretur: quod ple-
rique faciunt. vel (quod in idem redit) loquitur
de eo qui fraudibus & periurijs negotiationem
exercet.

Aduerte tamen Primò, Eam esse prohibitam
Clericis, vt patet cap. Consequens. d. 88. vbi Ge-
ladius ait, *Clericis ab indignis questibus abstinentiam,
& ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio cessandam,
aut in quocumq; gradu sint positi, mox à clericalibus
officijs cogantur abstinere.* Idem patet ex cap. Nego-
tatore. 8. ex Hieronymo, & cap. Fornicari. 9. ex
August. & cap. finali, de vita & honestate Clerico-
rum. & cap. Secundum. 6. Ne Clerici vel Mona-
chi; vbi Pontifex ait, *Sub interminatione anathema-
tis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causa lucri
negotientur.* Ex his patet, esse peccatum mortale, si
multùm negotiationi dent operam. quòd intelli-
ge de Clericis, qui Sacris initiati; de Monachis ve-
rò generatim, vt notat Medina C. de restit. q. 30.
Causa secunda, in fine. Ratio cur Ecclesia id tam
seuerè prohibuerit, est, tum quia valdè indeco-
rum est, Clericos lucris captandis incumbere;
tum quia merè occupat animum & à spiritualibus
atocet; tum quia plena est periculis periurij, frau-
dum, & iniuriam. vnde Ecclesiastici 26. *Dua spe-
cies difficiles & periculosa mihi apparuerunt, diffi-
cile excurrere negotians à negligentia* (intellige re-
rum ad salutem pertinentium) *& non iustificabitur
campo à peccatis* Idem apertius Apostolus 1. ad Ti-
motheum

Si pretium indetermi- natum.

Negotiatio.

Clerici prohibita.

Ratio ve- randa.

motheum 6. Habentes alimēta & quibus regamur, his contenti simus. rationem subdit: Nam qui volūt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nocua, qua mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.

⁵ *Quid illis permiffum.*
Aduerte Secundo, posse Clericos comparare rem aliquam, vt sit materia ex qua aliam efficiant, quam vendant; quia id non est negotiari; vt expressē Chrystostomus supra docet. sic olim Religiosi sportas, storeas, & similia faciebant vt venderent, & ex pretio se sustentarent; & Apostolus artem scenofactoriam faciebat. Similiter possunt agros proprios colere, vt fructus vendant; lapides vel metalla ex suis fundis cedere vel eruere, siue ea mutant in aliam speciem, siue non; greges in suis prædijs alere, vt ex fœtu, lacte, lana, pecuniam efficiant, aut vt ipsa animalia adulta & saginata vendant, vt rectè docet Medina C. de restit. q. 30. causa secunda; & Molina disput. 342. hæc enim omnia sunt fructus vel quasi fructus agrorum.

⁶ *Conductio alieni prædij.*
Tertio, Non posse tamen conducere aliena prædia, vel similes res fructiferas, vt fructus vendant, & ita quæstum faciant, etsi enim hoc non sit negotiatio, est tamen expressè prohibitum 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. ex Concil. Carthag. 1. & 4. secus si pro sua necessaria sustentatione. Ibidem prohibetur ne succipiant administrationem vel procuracionem domus sæcularis.

Per alios negotiari.
Quarto, Non esse peccatum si Clerici vel Religiosi per alios negotientur, qui totam industriam præstent; vt si pecuniam in societate mercatorum depositam habeant; quia tunc cessat ratio prohibitionis, & quia solum prohibitum est, ne per se negotientur, vt probat Medina supra. videtur tamen parum decorum statui Ecclesiastico. vnde non putarem faciendum, nisi iusta aliqua causa excuset.

DUBITATIO II.

Quodnam censendum sit æquale seu iustum pretium rerum venalium.

⁷ *Iustum pretium.*
Respondeo, *Iustum pretium* censerī, quod vel à potestate publica ob bonum commune est taxatum, vel communi hominum æstimatione determinatum.

Impunitè dupliciter.
Dupliciter enim solet pretium imponi. Primo, Per Principem vel Magistratum, qui consideratis circumstantiis, ex quibus æstimatio rerum pendet, statuunt quanti vendi debeat; idque potissimum ne emptores decipiantur, vel cogantur soluere pro libidine venditorum. Hoc vocant DD. *pretium legitimum*, quasi lege definitum. Quod autem hoc iustum censerī debeat, (nisi fortè constet spe munerū, vel odio venditorum, vel crassa ignorantia taxatum esse) patet; quia quod potestas publica ex officio statuit, non potest à subditis in dubium vocari. atqui hoc pretium statuit ex officio, sicut enim ceteris in rebus bonum commune curare ad potestatem publicam pertinet, ita etiam in negotiatione, ad auertendas fraudes & pauperum expilationes. Accedit quod Superiores possunt melius ceteris omnes nosse circumstantias, ex quibus æstimatio rerum crescit vel decrescit; quarum quædam spectantur circa merces ipsas, vt copia, inopia, necessitas, & utilitas earum; quædam circa

⁸ *Circumstantia consideranda in taxatione.*
venditores, vt labores, expense, pericula, damna in illis comparandis, adducendis & conseruandis. item modus vendendi, nempe an vltro offerant, an rogati vendant: quædam circa emptores, sicutne multi an pauci, sicutne pecuniæ copia an inopia.

Secundo, Imponi solet communi hominum intelligentium æstimatione, vnde dicitur *vulgare*: à quibusdam verò *naturale*, tamquam à naturali prudentia constitutum, cerniturque in iis rebus, ne quibus à publica potestate pretium non est impositum. quod autem hoc iustum censerī debeat, patet ex L. Pretia 63. r. ad L. Falcidiam. vbi dicitur, *Pretia rerum nõ ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur*, id est, definiuntur & taxantur; nisi fortè legendum sit *singulorum*. ratio est; quia iudicium priuatum est fallax, & facilè lucri cupiditate peruertitur. iudicium verò commune est minus errori obnoxium. quare cum hic certior regula non suppetat, hoc sequendum est. Fit autem hæc communis æstimatio consideratis prædictis circumstantiis. Vide Nauarrum cap. 23. num. 78. & sequentibus, Medinam C. de restit. quæst. 31. Couarr. l. 2. variar. cap. 3. in principio.

Notandum autem, esse discrimen inter hæc duo pretia; quod *pretium legitimum* consistat in indiuisibili, *vulgare* non item, sed habeat quamdam latitudinem, vt docet Scotus d. 15. q. 2. & alij DD. ratio est, quia legitimum taxatur ab vno vel à multis in vnum convenientibus: *vulgare* autem à plurimorum iudicio pendet, qui non idem omnino iudicant, quod enim aliqui æstimant 9. alij æstimant 10. alij 11. Hinc fit vt *pretium vulgare* sit triplex, vt communiter docent DD. *Infimum* seu *pium*, *medium*, *summum*, quod & *rigorosum vulgare* dicitur. v. g. pretium medium sit 10. infimum erit 9. plus minus; summum 11. rursus medium sit 100. infimum 95. summum 105. vt ait Couarr. supra num. 1. ipsum quoque medium suam habet latitudinem, similiter infimum & summum.

Hinc vltèrius sequitur, quando pretium lege taxatum est, non licere amplius accipere; sed restituendum, si quid supra exigatur. quando autem pendet ex vulgari æstimatione, licere eandem rem triplici illo pretio vendere, prout occasio tulerit.

¹⁰ *Differunt pretium legitimum & vulgare.*
¹¹ *Infimum Pretium seu pium, medium, summum, quod & rigorosum vulgare dicitur. v. g. pretium medium sit 10. infimum erit 9. plus minus; summum 11. rursus medium sit 100. infimum 95. summum 105. vt ait Couarr. supra num. 1. ipsum quoque medium suam habet latitudinem, similiter infimum & summum.*

¹² *Quando pretium vulgare & legitimum discrepant.*
Petes, Quid si pretium legitimum discrepet à vulgari, v. g. tritici legitimum pretium sit 10. re galium, vulgare autem propter abundantiam vel raritatem emptorum sit 8. licebitne vendere pretio legitimo?

¹³ *Si legitimum sit maius.*
Resp. & Dico Primo, Si pretium legitimum maius sit quàm vulgare, ordinariè non esse licitum exigere pretium legitimum. ratio est, quia ordinariè pretium taxatur in gratiam emptorum vt non excedatur; non autem vt infra non descendatur, si circumstantia varientur, & communis æstimatio minoris faciat. Dixi *ordinariè*, quia interdum taxatur in gratiam venditorum, vt non minuatur: (vt fit in venditione censuum perpetuorum & vitalium, & similibus iurium), quæ homines non nisi coacti penuria vendunt) & tunc licebit totum pretium legitimum exigere. Imò si quis minoris emeret, non esset turis in conscientia. ratio est, quia iudicium Magistratus præferendum est iudicio populari: nam Magistratus auctoritate publica & boni communis intuitu tale pretium constituit.

¹⁴ *Si minus.*
Dico Secundo, Si pretium legitimum sit minus, vulgare maius; non licebit exigere vulgare, sed solum legitimum. ratio est, quia hoc censendum